

Компетентнісний підхід до педагогічного коригування звукової культури мовлення дітей старшого дошкільного віку

Борова Валентина Євгенівна¹

Приватний вищий навчальний заклад «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука», Рівне, Україна
E-mail: boyar2003@ukr.net

Реформування всіх ланок освіти в Україні передбачає переорієнтацію діяльності педагогів з реалізації завдань і засвоєння знань, умінь і навичок дітей на формування особистості, її компетентності. Теоретичне вивчення сутності поняття «компетентність» і «компетенція», визначення функцій компетентності в організації діяльності особистості дозволить обґрунтувати психолого-педагогічні засади реалізації компетентнісного підходу в педагогічному коригуванні звукової культури мовлення дітей дошкільного віку. Окреслений процес розуміється як цілеспрямований вплив педагога на мовлення дітей з метою виправлення помилок, що зумовлені порушенням артикуляції звуків, звуковимови, мовленнєвого дихання, фонематичного слуху, орфоепічних норм вимови, сили голосу, темпу мовлення та засобів інтонаційної виразності. Термін важливо диференціювати з поняттям дефектології «корекція». У статті розкрито сутність понять «компетентність», «компетенція», «компетентнісний підхід», «мовленнєва компетенція», «мовна компетенція». Визначено, що у структурі компетентності виокремлюють мотиваційний, когнітивний, діяльнісний компоненти. Аналіз змісту та результатів наукових досліджень засвідчив, що питання компетентнісного підходу в педагогічному коригуванні звукової культури мовлення дітей дошкільного віку спеціально не вивчалось. Обґрунтовано доцільність реалізації компетентнісного підходу у коригуванні звукової культури мовлення дітей старшого дошкільного віку. Для реалізації компетентнісного підходу в коригуванні звукової культури мовлення дітей дошкільного віку важливо враховувати, що у структурі особистості можуть реалізовуватися такі функції компетентності: мотиваційно-спонукальна, гностична, діяльнісна, емоційно-вольова, ціннісно-рефлексивна, комунікативна. Дослідження теоретичних засад компетентнісного підходу до діяльності особистості, аналіз відповідей на запитання анкети магістрантів-заочників, вихователів закладів дошкільної освіти, дозволяє стверджувати про необхідність розробки та експериментальної перевірки методики педагогічного коригування звукової культури мовлення дітей дошкільного віку на засадах окресленого підходу.

Ключові слова: звукова культура мовлення; компетентнісний підхід до коригування звукової культури мовлення; компетенція; компетентність; заклад дошкільної освіти, діти старшого дошкільного віку.

Вступ. У системі дошкільної освіти, як і освітньої галузі України в цілому, відбуваються суттєві зміни, що спрямовані на оновлення змісту освіти, гуманізацію стосунків педагогів з дітьми, концептуальну побудову освітнього простору освітньо-виховних закладів. Реформування освітньої галузі – вимога часу, яка передбачає підготовку гармонійно сформованих фахівців для промисловості та гуманітарної сфери. Проблема мовленнєвої освіти громадян нашої країни без сумніву залишається актуальною. На сьогоднішньому етапі розвитку науки широко дискутуються питання сутності та практичної реалізації проблеми компетентнісного підходу в освіті.

Питання використання окресленого підходу в освітньо-виховному процесі закладів різних рівнів освіти досліджували: Н. Бібік, Г. Беленька, А. Богуш, Є. Божович, М. Головань, І. Зимня, Н. Кузьміна, В. Луговий, А. Маркова, О. Савченко, А. Хуторської, С. Цейтлін та інші. Аналіз змісту та результатів наукових психолого-педагогічних досліджень засвідчив, що питання компетентнісного підходу в педагогічному коригуванні звукової культури мовлення дітей дошкільного віку спеціально не вивчалось.

Мета та завдання дослідження. Метою статті є дослідження сутності компетентнісного підходу в освіті з метою його реалізації у процесі коригування звукової культури мовлення дітей дошкільного віку та характеристика розуміння змісту компетентнісного підходу вихователями

¹ кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри початкової та дошкільної освіти Приватного вищого навчального закладу «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука»

закладів дошкільної освіти в коригуванні звукової культури мовлення дітей старшого дошкільного віку за результатами анкетування. Відповідно до мети окреслено такі завдання дослідження:

1. З'ясувати сутність понять «компетенція», «компетентність», «мовленнєва компетентність», «мовленнєва компетенція».

2. Вивчити теоретичні засади компетентнісного підходу до педагогічного коригування звукової культури мовлення дітей дошкільного віку.

3. Схарактеризувати розуміння вихователями закладів дошкільної освіти сутності компетентнісного підходу в коригуванні звукової культури мовлення дітей.

Матеріали та методи дослідження. Аналіз психолого-педагогічних досліджень з проблеми компетентнісного підходу в освіті, мовленнєвому розвитку, коригуванні звукової культури мовлення дітей, анкетування вихователів закладів дошкільної освіти.

Результати дослідження. Використання компетентнісного підходу в освіті було започатковано у другій половині 20 століття у зв'язку з втіленням новітніх технологій у виробничий процес та потребою у висококваліфікованих спеціалістах як у технічній, так і гуманітарних сферах. Виникла гостра необхідність підвищувати рівень підготовки фахівців. Щоб її розв'язати, науковці почали шукати нові підходи до організації освітньо-виховного процесу в закладах усіх ступенів освіти. Розуміння сутності компетентнісного підходу залежить передусім від тлумачення понять «компетентність» і «компетенція». Звернімося до пояснень окресленого феномена у словникових джерелах. «Компетентність» – це «1. особистісні можливості посадовця і його кваліфікація (знання, досвід), що дозволяють брати участь у розробці певного кола рішень чи вирішувати питання самому, завдяки наявності в нього певних знань і навичок; 2. рівень освіченості особистості, який визначається ступенем оволодіння теоретичними засобами пізнавальної чи практичної діяльності» (Коджаспірова, 2005: 133). Компетентний – той, який має достатні знання в якій-небудь галузі, з чимось добре знайомий, кваліфікований (Яременко, Сліпушко, 2001: 513).

У великій педагогічній енциклопедії «компетентність» трактується як «міра відповідності знань, умінь і досвіду осіб певного соціально-професійного статусу, реальному рівню складності завдань і проблем, які ними вирішуються. Крім кваліфікаційних знань, умінь і навичок, охоплює і такі якості, як ініціатива, співробітництво, здатність працювати, логічно мислити, відбирати й використовувати інформацію (Рапацевич, 2005: 237); (від лат. *competens* – відповідальний, здатний) – психосоціальна якість, яка означає силу і впевненість, що виходять із почуття власної успішності й корисності, які дають людині усвідомлення своєї спроможності ефективно взаємодіяти з довколишнім (Шапар, 2005: 2003). Науковці (педагоги, психологи) досить активно дискутували з приводу поняття «компетентність», намагаючись виділити найсуттєвіші його характеристики.

Зокрема, В. Краєвський, А. Хуторской стверджували, що компетентність передбачає наявність певних знань й здібностей, що є підґрунтям для об'єктивних оцінок у певній галузі та можливостей успішно в ній діяти (Краєвський, Хуторской, 2003: 9). Психолінгвіст І. Зимняя під компетентністю розуміє інтелектуально й особистісно зумовлену соціально-професійну життєдіяльність людини, що ґрунтується на знаннях, компетенціях (Зимняя, 2003). Н. Бібік характеризує компетентність як здатність людини успішно виконувати певну діяльність, є характеристикою суб'єкта з професійного погляду (Бібік, 2004). О. Сидоренко у тлумаченні компетентності акцентує увагу на її ролі у комунікації та характеризує окреслений феномен як сукупність знань, умінь та здібностей, адекватних та доступних для вирішення комунікативних завдань (Сидоренко, 2002). А. Баранніков трактує компетентність як самостійно реалізовану здібність, що заснована на набутих знаннях дитини, її навчальному й життєвому досвіді, цінностях і схильностях, яка розвивається в пізнавальній діяльності й освітній практиці (Баранніков, 2002). Г. Беленька обґрунтовує компетентність як реально-суб'єктивну категорію, що використовується для характеристики діяльності конкретної людини чи групи людей і свідчить про відповідність чи невідповідність означеній компетенції (Беленька, 2006:11). І. Бех із філософсько-психологічного погляду пояснює досліджувану категорію як досвідченість суб'єкта в певній галузі, а не лише його обізнаність, поінформованість. «...компетентність спонукається мотивом, який ґрунтується на прагненні самоствердження, переживанні почуття гідності та широкими соціальними мотивами; компетентність вищого рівня безпосередньо залежить від якості навчальних здобутків, які мають перетворитися на систему компетентностей суб'єкта. Лише власні наукові (теоретичні) надбання мають достатній потенціал для такої компетентності» (Бех, 2009: 26-27).

В. Луговий стверджує, що компетентність – це інтегральна особистісна характеристика, що складається з інструментальних, міжособистісних, системних компонентів, які характеризують «реалізаційну здатність людини». Саме вона, за переконанням вченого, є визначальною в трактуванні сутності поняття «компетентність». Учений виокремлює п'ять видів компетентностей:

інтелектуально-знаннєві, творчо-інноваційні, ціннісно-орієнтаційні, діалогово-комунікаційні і художньо-творчі (Луговий, 2009: 16). До переліку можна додати види компетентностей, які виділені І. Зимньою та І. Родигіною. А саме: мотиваційну, когнітивну, операційну, етичну, соціальну, поведінкову (Зимняя, 2003: 18-21), спеціальну, соціальну, особистісну, індивідуальну (Луговий, 2009). Для практичної реалізації компетентнісного підходу в педагогічному коригуванні звукової культури мовлення важливо враховувати структуру окресленого феномена. Проаналізуємо, які ж структурні компоненти компетентності виокремлюють науковці. В. Болотов, І. Зимняя, А. Хуторской та ін. виділяють мотиваційний компонент, що передбачає готовність до прояву знань, умінь і навичок. Когнітивний – це володіння знаннями, а діяльнісний – сформованість способів діяльності, технологічної грамотності, ціннісне ставлення до професійної діяльності й особистісного зростання (Болотов, 2003; Зимняя, 1987; Хуторский, 2003) В. Чошанов стверджує, що в компетентності можна виокремити змістовий (знання) і процесуальний (уміння) компоненти (Чошанов, 1996: 9).

М. Головань, досліджуючи компетентність, дійшов висновку, що в структурі особистості, вона виконує такі функції: мотиваційно-спонукальну (надзвичайно важливу для реалізації творчого потенціалу особистості, прояву її здібностей, творчого потенціалу, формування адекватної самооцінки, набуття авторитету серед оточуючих); гностичну (сприяє активізації пізнавальної та інтелектуальної діяльності, без якої було б проблематичним набуття особистістю освіченості, формування світогляду, ерудиції, які є підґрунтям перспективності розвитку); діяльнісну (що дозволяє отримані знання реалізувати у практичній діяльності та передбачає формування умінь і навичок); емоційно-вольову функцію (дає можливість людині концентрувати вольові зусилля для подолання труднощів, перешкод у різних видах діяльності); ціннісно-рефлексивну (що передбачає оцінне ставлення до набутого рівня знань, морального розвитку, інтересів, в цілому до себе як особистості); комунікативну (забезпечує комунікабельність, готовність до спілкування) (Головань, 2008: 28).

У процесі дослідження компетентностей, порівняння їх характеристик, вчені дійшли висновку, що деякі з них є ключовими у життєдіяльності людини. Н. Бібік стверджувала, що ключові компетентності є взаємопов'язаними, оскільки вони свідчать про оволодіння видами діяльності в комплексі й об'єднують воедино особистісне й соціальне в освіті (Бібік, 2004: 48). О. Смолянинова поняття «ключові компетентності» пояснює як генералізоване, універсальне вміння і самоосвітню готовність ефективно діяти, застосовувати знання в різних ситуаціях. Ключові компетенції передбачають різні типи дій та можуть проявлятися у конкретних ситуаціях, зокрема, особистість може діяти автономно й рефлексивно; використовувати різні засоби інтерактивно; входити до соціально-гетерогенних груп і в них функціонувати. За О. Смоляниною, ключова компетентність має такі характеристики: інтегративність, що включає однорідні чи близькоспоріднені вміння і знання, що охоплюють широкі сфери культури і діяльності; багатофункціональність, що дозволяє розв'язувати різні проблеми в повсякденні; надпредметність і міждисциплінарність, що сприяє застосуванню в різних ситуаціях; багатомірність, що передбачає реалізацію інтелектуальних умінь та різних розумових процесів, вимагає достатнього інтелектуального розвитку (Смолянинова, 2003: 33).

На переконання А. Богуш, компетентність дитини дошкільного віку – це комплексна характеристика особистості, яка вбирає в себе результати попереднього психічного розвитку: знання, вміння, навички, креативність (здатність творчо вирішувати завдання: скласти творчі розповіді, малюнки і конструкції за задумом), ініціативність, самостійність, самооцінку, самоконтроль (Богуш, 2014: 161). Таким чином, компетентність є характеристикою особистості, має певну структуру і характеризується певними функціями у структурі особистості.

Поняття «компетенція» у словникових джерелах трактується як «добра обізнаність із чим-небудь; коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи» (Яременко, Сліпушко, 1999: 305). А. Баранников, Ю. Громико, В. Давидов та інші окреслене поняття пояснюють як соціально адаптоване вміння особистості знаходити потрібну інформацію самостійно, використовувати наявні знання, вміння, способи адекватно ситуації. Вчені стверджують, що компетенція є сферою відношень між знаннями і діяльністю. А. Хуторської характеризує компетенцію як якісне новоутворення сукупності знань, досвіду, умінь, здібностей, що сприяють успішному розв'язанню питання, що постає у діяльності людини. Вчений виділяє ключові компетенції, загальнопредметні, предметні (Хуторский, 2003: 58-64). На переконання Н. Бібік, компетенція є соціально закріпленим освітнім результатом, який запропонований як реальна вимога до засвоєння сукупності знань, способів діяльності, досвіду ставлень з певної галузі знань, якостей особистості, яка діє в соціумі, тобто компетенція пояснюється з використанням понять «комплекс умінь», «готовність до ...», «здатність ... до», «умілість» (Бібік, 2004: 47). І. Зимняя виділяє три групи компетенцій, які є складниками певних компетентностей.

Компетенцію, що характеризує ставлення людини до самої себе як особистості. Вона компонент особистісно-суб'єктивної компетентності. Компетенції, що сприяють гармонійним взаємовідносинам з іншими людьми – соціально-комунікативна компетентність. Компетенції, що забезпечують діяльність людини в різних типах та формах – професійна компетентність (Зимняя, 2003: 18-21). У процесі дослідження компетенцій, порівняння їх характеристик, вчені дійшли висновку, що деякі з них є ключовими у життєдіяльності людини.

Обговорення результатів. А. Богуш, акцентує на тому, що компетентність формується на основі певних компетенцій і про неї можна стверджувати тоді, коли з віком особистість набуває певного життєвого досвіду. Щодо дітей дошкільного віку, стверджує академік, «доречно вживати термін мовленнєва компетенція», оскільки в її структурі переважає емпіричний мовленнєвий досвід, який формується на основі «мовного чуття»... під організованими і керованими впливами дорослих (вихователів, батьків)» (Богуш, 2014: 165). Проаналізуємо психолого-педагогічні тлумачення поняття «мовленнєва компетенція», оскільки для ефективного коригування звукової культури мовлення важливе адекватне розуміння дефініції. Термін «мовної компетенції» було вперше використано Н. Хомським усередині ХХ століття. Окреслене поняття вчений пояснював як здатність, що необхідна для виконання певної переважно мовної діяльності (краще було б сказати мовленнєвої діяльності), а «мовець-слухач» повинен продукувати і розуміти необмежену кількість речень та мати власну думку про висловлювання (Хомский, 1962). Важливо зазначити, що підґрунтям мовленнєвої компетенції Н. Хомський уважав вроджені знання «універсалій» (основних лінгвістичних категорій) та здібність дитини конструювати для себе граматику (правила побудови речень, які вона чує у мовному середовищі. Н. Шумарова дає визначення мовної компетенції як «знання мови чи мов, що в сумі виявляються в усіх видах мовленнєвої діяльності і корелюють із критеріями оцінки і соціодемографічними чинниками» (Шумарова, 1994: 23). Мовна компетенція нерозривно пов'язана з комунікативною діяльністю особистості, є підґрунтям окресленої діяльності, забезпечує інтелектуальну діяльність, є засобом вираження світобачення, власного «Я». Зважаючи на значимість мовної компетенції в життєдіяльності людини, вчена пропонує її досліджувати у трьох напрямках: лінгвістичному, психолінгвістичному та соціолінгвістичному. Результати досліджень з лінгвістичного напрямку дозволять дійти висновку про рівень оволодіння особистістю вмінням створювати тексти, їх аналіз про дотримання норм розмовно-літературного мовлення або інших стратифікаційних зразків та багатство словникового запасу мовця. Психолінгвістичний аспект мовної компетенції дозволить досліднику оцінити людину як мовну (мовленнєву) особистість, представника певної соціокультурної групи, виходячи з характеристики мовно-культурних стереотипів поведінки, та зробити висновки про індивідуальну картину світу мовця (Шумарова, 1994: 19). Для того, щоб вивчити рівень його мовленнєвої компетенції необхідно проаналізувати індивідуальну мовленнєву діяльність. Соціолінгвістичний аспект мовної компетенції, на переконання Н. Шумарової, передбачає її вивчення у кількісно-якісних параметрах мовленнєвої поведінки: взаємозв'язок мови, мовлення і впливу соціально-демографічних чинників, що визначають поведінку особистості (Шумарова, 1994: 21). Лінгвістичні характеристики мовному матеріалу даються не лише з позицій лінгвістичних теорій, але і в межах «людського чинника», оскільки мовець виступає як член соціуму і автор мовної ситуації. За Н. Шумаровою, психологічним стимулом розвитку мовної компетенції в дошкільному (дитячому) віці є неусвідомлювана дитиною потреба зняття суперечності між її комунікативними можливостями. Н. Хомський був переконаний в тому, що у свідомості дитини від народження є певні «глибинні» граматичні правила. А тому мовна компетенція може досліджуватися як факт індивідуального світосприйняття. М. Пентиліук стверджувала, що оволодіння мовною компетенцією, яка передбачає оволодіння національно-культурними нормами, навичками спілкування в залежності від ситуації, дозволяє особистості вправно користуватися мовою у житті (Пентиліук, 2004). Аналіз психолого-педагогічних досліджень засвідчив, що деякі вчені використовують термін «мовленнєва компетентність», Зокрема, Є. Пассов пояснює поняття як мовленнєву здатність, що формується як засобом вербального спілкування під час навчання. І. Зимняя мовленнєву компетентність трактує як «активний, спрямований, мотивований, предметний (змістовий) процес видання і прийому сформованої за допомогою думки (волевиявлення, вираження почуттів), спрямований на задоволення комунікативно-пізнавальної потреби людини в процесі спілкування» (Зимняя, 1987: 50). За М. Пентеліук, мовленнєва компетентність передбачає оволодіння цілою низкою мовленнєвих умінь, зокрема, вміння вести діалог, сприймати та створювати усні та писемні монологічні та діалогічні висловлювання різних типів, видів, стилів та жанрів (Пентиліук, 2004). Діти дошкільного віку лише оволодівають мовленнєвою діяльністю, тому зосередимося на характеристиці мовленнєвої компетенції, оскільки компетентністю особистість оволодіває значно пізніше.

С. Цейтлін, дослідниця онтогенезу дитячого мовлення впродовж багатьох десятиліть, дійшла висновків щодо формування мовленнєвої компетенції: дитина сама створює свою індивідуальну мовленнєву систему, виявляючи при цьому певний рівень творчої активності; значний вплив на розвиток дитячого мовлення має так званий «інпут» – мовленнєвий матеріал, який опрацьовує дитина; предметно-практична діяльність, що обслуговується мовленням, має значний вплив на його розвиток; мовленнєвий розвиток дитини тісно взаємопов'язаний з когнітивним розвитком (Цейтлін, 2000).

Л. Калмикова стверджує, що необхідним компонентом мовленнєвої компетенції дитини є «спеціальна мовна (когнітивна) і мовленнєва (рефлексивна) підготовка» (Калмикова, 2008:96). Вчена зазначає, що вона є важливою умовою усвідомленості мовлення, розвитку засад довільності.

А. Богуш мовленнєву компетенцію трактує як інтегративне явище, що складається з низки соціальних здібностей, знань, навичок, стратегій і тактик мовної поведінки, настанов задля успішного здійснення діяльності в конкретних умовах спілкування (Богуш, 2003: 175). Вчена у мовленнєвій компетенції виокремлює граматичну, фонетичну, лексичну, діалогологічну та комунікативну компетенції (Богуш, 2014: 165). Щоб успішно коригувати недоліки звукової культури мовлення дітей дошкільного віку вихователям закладів дошкільної освіти важливо розуміти сутність фонематичної компетенції. Окреслене поняття А. Богуш трактує як «правильне вимовляння дітьми всіх звуків рідної мови, звукосполучень відповідно до орфоепічних норм, наголошування, добре розвинений фонетичний слух, що дозволяє диференціювати фонеми; володіння інтонаційними засобами виразності мовлення (темп, тембр, сила голосу, логічні наголоси тощо) (Богуш, 2014:166).

Фонетична компетенція формується у процесі роботи з виховання звукової культури мовлення. Реалізація компетентнісного підходу до педагогічного коригування звукової культури мовлення передбачає спрямування діяльності педагога закладу дошкільної освіти на формування фонетичної компетенції дитини як компонента її мовленнєвої компетенції. Аналіз психолого-педагогічних досліджень компетентнісного підходу в освіті мотивував нас охарактеризувати рівень розуміння вихователями закладів дошкільної освіти сутності окресленого підходу в коригуванні недоліків звукової культури мовлення. З цією метою було проведено анкетування серед магістрантів педагогічного факультету Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука, які працюють вихователями у закладах дошкільної освіти Рівненської, Закарпатської, Волинської, Тернопільської, Хмельницької областей. В анкетуванні взяло участь 128 фахівців зі стажем педагогічної діяльності 3 – 25 років. Серед запитань анкети, які становили науковий інтерес, були, зокрема, такі: 1. Як Ви розумієте поняття «компетентнісний підхід» до розвитку мовлення дітей дошкільного віку? 2. Які умови, на Ваш погляд, сприяють формуванню у вихователів закладів дошкільної освіти компетентності з коригування звукової культури мовлення дітей дошкільного віку? 3. Яким чином недоліки звукової культури мовлення дитини впливають на формування її мовленнєвої компетенції? 4. Які компетенції вихователя закладу дошкільної освіти є ключовими у коригуванні звукової культури мовлення дітей старшого дошкільного віку? 5. Яких знань, умінь і навичок Вам недостатньо, щоб вважати себе компетентним фахівцем у коригуванні звукової культури мовлення дітей дошкільного віку?

Аналіз відповідей на перше запитання анкети, засвідчив, що вихователі закладів дошкільної освіти найчастіше (у 75 %) пояснюють компетентність педагога «як володіння знаннями, що дозволяють розвивати мовлення дітей», «компетентний вихователь – це обізнаний спеціаліст», «компетентність передбачає вміння розв'язувати складні проблемні ситуації в спілкуванні з дитиною». Потрібно зазначити, що лише п'ятнадцять досліджуваних зазначили, що компетентність передбачає не лише наявність знань, але й умінь та навичок з певного виду діяльності. Відповідаючи на друге запитання анкети, магістранти заочної форми навчання стверджували, що позитивний вплив на формування професійної компетентності має: високий або адекватний рівень заробітної платні, хороший мікроклімат у колективі закладу дошкільної освіти, педагогічний стаж, рівень педагогічної майстерності вихователя і тощо. Лише у десяти анкетах зазначалося, що одним із найважливіших компонентів компетентності педагога є мотиваційний компонент. Усвідомлення вихователем закладу дошкільної освіти мотивації власної діяльності є ключовим стимулом до компетентності. 108 вихователів (84,4%) не відповіли на четверте запитання анкети: «Які компетенції вихователя є ключовими у коригуванні звукової культури мовлення дітей старшого дошкільного віку?» Виявлений факт засвідчує недостатню обізнаність вихователів закладів дошкільної освіти з методикою коригування недоліків звукової культури мовлення дітей старшого дошкільного віку. Педагоги у своїх відповідях акцентували на тому, що активна мовленнєва практика (діяльність) дитини сприятиме тому, що з часом вона позбудеться недоліків мовлення, зокрема, звуковимови. Аналіз відповідей на заключне запитання анкети дозволив дійти висновку, що вихователі закладів

дошкільної освіти не завжди можуть визначити шляхи формування особистої компетентності в коригуванні звукової культури мовлення дітей старшого дошкільного віку. Серед причин, які заважають досягти компетентності, називають слабку взаємодію з логопедом закладу дошкільної освіти, неповноту вікових груп, недостатню кількість дидактичного матеріалу для окресленої діяльності, певні проблеми у спілкуванні з батьками вихованців (перебування одного із них за кордоном упродовж тривалого часу).

Висновки. Таким чином, обізнаність із сутністю понять «компетентність», «компетенція», «мовна компетентність», «мовленнєва компетенція», розуміння педагогами структури окреслених понять дозволить розвивати мовлення дітей дошкільного віку, здійснювати педагогічне коригування його звукової культури на засадах компетентнісного підходу. Аналіз відповідей магістрантів-заочників, вихователів закладів дошкільної освіти на запитання анкети, дозволяє стверджувати, що питання компетентнісного підходу в коригуванні недоліків звукової культури мовлення дітей дошкільного віку є актуальним і вимагає наукової уваги. Подальші розвідки полягатимуть у розробці методики окресленої діяльності в закладах дошкільної освіти та експериментальній перевірці її ефективності.

Література

- Баранников А. В. Содержание общего образования : компетентностный подход. Москва, 2002. 51 с.
- Бех І. Д. Теоретико-прикладний сенс компетентнісного підходу в педагогіці. *Педагогіка і психологія*. 2009. №2 (63). С. 26-31.
- Беленька Г. В. Вихователь дітей дошкільного віку : становлення фахівця в умовах навчання. Київ, 2006. 304 с.
- Бібік Н. М. Компетентнісний підхід : рефлексивний аналіз застосування. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : бібліотека з освітньої політики*. Київ, 2004. С. 47 – 53
- Богуш А. М. Компетентнісний підхід до мовленнєвого розвитку дошкільників . *Алла Михайлівна Богуш – учений-педагог, академік НАПН України: бібліогр. показч. НАПН України, Держ. Наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського*. Одеса, 2014. С. 159-174.
- Богуш А. М., Шиліна Н. Є. Мовленнєва готовність старших дошкільників до навчання у школі. Одеса, 2003. 335 с.
- Болотов В. А. Компетентностная модель : от идеи к образовательной программе. *Педагогика*. 2003. № 10. С. 8.
- Головань М. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду. *Вища освіта України*. 2008. №3. С. 23-31.
- Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования. *Высшее образование сегодня*. 2003. №5. С. 18-21.
- Зимняя И. А. Психологические аспекты обучения говорению на иностранном языке. 1987. 160 с.
- Калмикова Л. О. Психологія формування мовленнєвої діяльності у дітей дошкільного віку. Київ, 2008. 497 с.
- Коджаспирова Г. М., Коджаспиров А. Ю. Словарь по педагогике. Москва, 2005. 448 с.
- Краевский В. В. Предметное и общепредметное в образовательных стандартах. *Педагогика*. 2003. № 2. С. 3–10.
- Луговий В. І. Європейська концепція компетентнісного підходу у вищій школі та проблеми її реалізації в Україні. *Педагогіка і психологія*. 2009. №2 (63). С.13-25.
- Пентиліук М. І., Караман С. О., Караман О. В. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах . Київ, 2004. 400 с.
- Новий тлумачний словник української мови: у 4-х т. / уклад.: В. Яременко, О. Сліпушко. Київ, 2001. Т.2. 912 с.
- Новий тлумачний словник української мови: у 4-х т. / уклад.: В. Яременко, О. Сліпушко. Київ, 1999. Т. 3. 927 с.
- Педагогика. *Большая современная энциклопедия* / уклад.: Е. С. Рапацевич. Минск, 2005.
- Речь ребенка: Ранние этапы / Ред. С. Н. Цейтлин. Санкт- Петербург, 2000. 342 с.
- Родигіна І.В. Компетентнісно орієнтований підхід до навчання. *Управління школою*. 2005. Вип. 8 (32). 96 с.
- Сидоренко Е. В. Тренинг коммуникативной компетентности в деловом взаимодействии. Санкт- Петербург, 2000. 208 с.

Смолянинова О. Г. Развитие методической системы формирования информационной и коммуникативной компетентности будущего учителя на основе мультимедиа-технологий: Дис. на соискание научной степени д-ра пед. наук. Москва, 2003. 504 с.

Хомский Н. Синтаксические структуры. *Новое в лингвистике*. Москва, 1962. Вып.1. С. 93-96.

Хуторской А. Ключевые компетентности как компонент лично ориентированной парадигмы образования. *Народное образование*. 2003. № 2. С. 58-64.

Чошанов М. А. Гибкая технология проблемно-модульного обучения. Москва, 1996. 93 с.

Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків, 2005. 640 с.

Шумарова Н. П. Мовна компетенція особистості: соціопсихо-лінгвістичний аспект: автореф. дис... д-ра філолог. наук. Київ, 1994. 48 с.

Competence-based approach to pedagogical correction of sound culture of preschool children's speech

Borova Valentyna²

*International University of Economics and Humanities named
after academician Stepan Demianchuk, Rivne, Ukraine*

At the present stage of science development, the problem of essence and practical implementation of the competence-based approach into education is widely discussed. The analysis of the contents and results of scientific research has shown that the issues concerning the competence-based approach to the pedagogical correction of sound culture of preschool children's speech have been studied insufficiently.

The purpose of the paper is to study the essence of the competence-based approach in the system of education as well as to determine the extent of the knowledge devoted to the use of the outlined phenomenon in the correction of sound culture of children's speech. The analysis of psychological and pedagogical research of the problem related to the competence-based approach in education, speech development, correction of sound culture of children's speech has been made. The analysis of psychological and pedagogical researches of the problem regarding person's competences allowed allocating, in our opinion, the most complete definition of the specified concept which was offered by the Academician A. Bogush. "Competence" is a complex characteristic of a person which includes the results of preliminary psychological development: knowledge, skills, creativity (the ability to solve problems creatively: to make up creative stories, drawings and designs according to the plan), leadership role, independence, self-esteem and self-control [Bogush]. In order to pursue the competence-based approach in correcting sound culture of preschool children's speech it seems to be important to consider that in the structure of the personality, these functions of competence can be actualised: motivational-incentive, gnostical, activity-centred, emotional-volitional, value-oriented and reflexive, communicative.

Theoretical research aimed at substantiating the essence of the competence-based approach to person's activity allows us to admit the necessity to elaborate as well as to verify the experimental methods facilitating the pedagogical correction of the sound culture of preschool children's speech on the basis of the designated approach.

Keywords: *sound culture of speech; competence-based approach to the correction of sound culture of speech; competency; competence; a preschool educational institution; senior pre-schoolers.*

References

Barannikov, A.V. (2002). *Soderzhaniye obshchego obrazovaniya : kompetentnostnyy podkhod [Content of general education: competency-based approach]* Moscow [in Russian].

Bekh, I.D. (2009). Teoretyko-prykladnyy sens kompetentnisnoho pidkhodu v pedahohitsi [Theoretical and applied meaning of competence approach in pedagogy]. *Pedahohika i psykholohiya – Pedagogy and psychology*, 2 (63), 26-31 [in Ukrainian].

Bibik, N.M. (2004). *Kompetentnisnyy pidkhid : refleksyvnyy analiz zastosuvannya. Kompetentnisnyy pidkhid u suchasniy osviti: svitovy dosvid ta ukrayins'ki perspektyvy [Competency approach: a reflexive analysis of application. Competence Approach in Contemporary Education: World Experience and Ukrainian Perspectives]*. Kyiv [in Ukrainian].

² Ph. D., Associate Professor, Associate Professor of the Elementary & Pre-school Education Department at the International University of Economics and Humanities named after academician Stepan Demianchuk

Bohush, A.M. (2014). Kompetentnisny pidkhd do movlennyevoho rozvytku doshkil'nykiv. Alla Mykhaylivna Bohush – uchenyy-pedahoh, akademik NAPN Ukrayiny: bibliohr. Pokazhch [Competent approach to speech development of preschool children. Alla Bogush - scientist-teacher, academician of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine: bibliographer show National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine]. Odesa [in Ukrainian].

Bohush, A.M. & Shylina, N.YE. (2003). *Movlennyyeva hotovnist' starshykh doshkil'nykiv do navchannya u shkoli [The speech readiness of senior preschoolers to study at school]*. Odesa [in Ukrainian].

Bolotov, V.A. (2003). Kompetentnostnaya model': ot idei k obrazovatel'noy programme [Competency model: from an idea to an educational program]. *Pedagogika – Pedagogy*, 10, 8 [in Ukrainian].

Byelyen'ka, H.V. (2006). *Vykhovatel' ditey doshkil'noho viku : stanovlennyya fakhivtsya v umovakh navchannya [Kindergarten of preschool children: becoming a specialist in terms of learning]*. Kyiv [in Ukrainian].

Choshanov, M.A. (1996). *Gibkaya tekhnologiya problemno-modul'nogo obucheniya [Flexible technology of problem-module training]*. Moscow [in Russian].

Holovan', M. (2008). Kompetentsiya i kompetentnist': dosvid teorii, teoriya dosvidu [Competence and competence: experience of theory, theory of experience]. *Vyshcha osvita Ukrayiny – Higher education in Ukraine*, 3, 23-31 [in Ukrainian].

Kalmykova, L.O. (2008). *Psykhologhiya formuvannya movlennyevoyi diyal'nosti u ditey doshkil'noho viku [Psychology of speech activity formation in preschool children]*. Kyiv [in Ukrainian].

Khutorskoy, A. (2003). Klyuchevyye kompetentnosti kak komponent lichno oriyentirovannoy paradigmy obrazovaniya [Key competencies as a component of a personally oriented education paradigm]. *Narodnoye obrazovaniye – Public education*, 2, 58-64 [in Russian].

Khomskiy, N. (1962). Sintaksicheskiye struktury [Syntactic structures]. *Novoye v lingvistike – New in linguistics*, 93-96. Moscow [in Russian].

Kodzhaspirova, G.M. & Kodzhaspirov, A.YU. *Slovar' po pedagogike [Dictionary on pedagogy]*. Moscow [in Russian].

Krayevskiy, V.V. (2003). Predmetnoye i obshchepredmetnoye v obrazovatel'nykh standartakh [Subject and general subject in educational standards]. *Pedagogika – Pedagogy*, 2, 3-10 [in Russian].

Luhovyy, V.I. (2009). Yevropeys'ka kontsepsiya kompetentnisnoho pidkhodu u vyshchiy shkoli ta problemy yi realizatsiyi v Ukrayini [European concept of competence approach in higher education and problems of its implementation in Ukraine]. *Pedahohika i psykhologhiya – Pedagogy and psychology*, 2 (63), 13-25 [in Ukrainian].

Novyy tlumachnyy slovnyk ukrayins'koyi movy (2001). [A new interpretative dictionary of the Ukrainian language]. V.Yaremenko, O.Slipushko (Ed). Kyiv, Vol.2 [in Ukrainian].

Novyy tlumachnyy slovnyk ukrayins'koyi movy (1999). [A new interpretative dictionary of the Ukrainian language]. V.Yaremenko, O.Slipushko (Ed). Kyiv, Vol.3 [in Ukrainian].

Pedagogika. Bol'shaya sovremennaya entsiklopediya (2005). [Pedagogy. Big modern encyclopedia]. Ye.S.Rapatsevich (Ed). Minsk [in Russian].

Pentyluk, M.I., Karaman, S.O. & Karaman, O.V. (2004). *Metodyka navchannya ukrayins'koyi movy v serednikh osvitynikh zakladakh [Methods of teaching Ukrainian in secondary schools]*. Kyiv [in Ukrainian].

Rech' rebenka: Ranniye etapy (2000). [Speech of the child: The early stages]. S.N.Tseytlin (Ed). Sankt- Peterburg [in Russian].

Rodyhina, I.V. (2005). Kompetentnisno oriyentovanyy pidkhd do navchannya [Competently oriented approach to learning]. *Upravlinnya shkolyu – School management*, Vol. 8 (32). 96 p [in Ukrainian].

Sidorenko, Ye.V. (2000). *Trening kommunikativnoy kompetentnosti v delovom vzaimodeystvii [Training of communicative competence in business interaction]*. Sankt- Peterbur [in Russian].

Shapar, V.B. (2005). *Suchasnyy tlumachnyy psykhologichnyy slovnyk [Modern explanatory psychological dictionary]*. Kharkiv [in Ukrainian].

Shumarova, N.P. (1994). Movna kompetentsiya osobystosti: sotsiopsykho-lingvistichnyy aspekt [Language competence of personality: sociopsycholinguistic aspect]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

Smolyaninova, O.G. (2003). Razvitiye metodicheskoy sistemy formirovaniya informatsionnoy i kommunikativnoy kompetentnosti budushchego uchitelya na osnove mul'timedia-tekhnologiy [Development of a methodological system for the formation of information and communication competence of a future teacher based on multimedia technologies]. *Doctor's thesis*. Moscow [in Russian].

Zimnyaya, I.A. (2003). Klyuchevyye kompetentsii – novaya paradigma rezul'tata obrazovaniya [Key competencies - a new paradigm of the result of education]. *Vyssheye obrazovaniye segodnya. – Higher education today*. 5, 18-21 [in Ukrainian].

Zimnyaya, I.A. (1987). *Psikhologicheskiye aspekty obucheniya govoreniyu na inostrannom yazyke* [Psychological aspects of teaching speaking a foreign language] [in Russian].

Accepted: September 03, 2019

